

INTERREG EUROPE - SEA – NETECHNICKÝ SÚHRN

V zmysle Smernice 2001/42/ES prijatej Európskym parlamentom a Európskou radou je Strategické environmentálne vyhodnotenie (Strategic Environmental Assessment – SEA) požadované kvôli vypracovaniu a zmene určitých plánov a programov vrátane tých programov, ktoré majú vplyv na iné plány a programy (Článok 3 a Príloha II k Smernici SEA). V súlade s tým je povinné i vyhodnotenie vplyvov Operačného programu INTERREG EUROPE 2014 – 2020 (ďalej len „Program“) na životné prostredie. Environmentálna správa je založená na konečnom návrhu Operačného programu, verzia zo dňa 19.11.2013, a bola vypracovaná súbežne s rozpracovaním Programu.

Program

Oblasť, ktorej sa týka INTERREG EUROPE pokrýva celé územie Európskej únie (EU-28) plus partnerské krajiny Nórsko a Švajčiarsko. Hodnotenie je však obmedzené na bezprostredne na oblasť Európskej únie. Počas obdobia 2014 - 2020 bude INTERREG EUROPE spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) s rozpočtom vo výške 359 miliónov €. ¹ Formálny časový rámec Programu zahŕňa roky 2014 až 2020. Po pridaní ďalších dvoch rokov kvôli finalizácii financovaných programov bude v rámci vyhodnotenia brané do úvahy obdobie od roku 2014 do roku 2022.

Ako nástroj na implementáciu kohéznej politiky EÚ prispieva INTERREG EUROPE k dosiahnutiu celkového cieľa kohéznej politiky, menovite k redukcii disparít existujúcich medzi členskými krajinami EÚ a regiónmi čo sa týka ich sociálneho a hospodárskeho rozvoja a ochrany životného prostredia, berúc do úvahy špecifické teritoriálne a sociálne podmienky a potenciál. Samotná kohézna politika podporuje ciele stratégie Europe 2020 (COM (2010) 2020). Môžeme konštatovať, že Europe 2000 predstavuje pre INTERREG EUROPE všeobecnú "strategickú kotvu".

Program je priamo prepojený s veľkým počtom dokumentov o politikách EÚ, ktoré sú vypracované kvôli podpore cieľov Europe 2000; je tiež prepojený s niekoľkými smernicami a stratégiami EÚ. Okrem politík a programov EÚ súvisí Program i s regionálnymi politikami a programami, ktorých vypracovanie a implementácia budú predmetom podpory. Môžeme konštatovať, že Program vytvára istý druh medziregionálneho mechanizmu zameraného na uľahčenie a zvýšenie účinnosti prínosov pre napĺňanie cieľov a politík EÚ prostredníctvom zlepšovania operačných kapacít v regiónoch. Takto sú kompetencie Programu, čo sa týka týchto prínosov, viac nepriame než priame.

Program pokrýva 4 prioritné osi (PO), ktoré sú založené na Tematických cieľoch uvedených v Článku 9 Nariadenia o spoločných ustanoveniach (Common Provisions Regulation – CPR). V rámci PO bolo vybraných 6 investičných priorít (IP tak, ako sú opísané v Článku 6 Nariadenia ERDF (návrh), ktoré sa ďalej sústreďujú na 6 špecifických cieľov (ŠC), t.j. jeden špecifický cieľ pre každú vybranú investičnú prioritu:

Tematický cieľ 1: Posilňovanie výskumu, technologického vývoja a inovácií
Prioritná os 1: Výskum, technologický vývoj a inovácie (RTD&I)
Investičná priorita 1(a): Rozšírenie výskumnej a inovačnej (R&I) infraštruktúry a kapacít na rozvoj excelentnosti v oblasti výskumu a inovácií a podpora kompetenčných centier, najmä európskeho záujmu;

¹ INTERREG EUROPE 2014-2020 Operačný program, konečný návrh, str. 4

Špecifický cieľ 1.1:

Zlepšenie implementácie politík a programov regionálneho rozvoja, najmä programov zameraných na investície do rastu a pracovných miest v tých prípadoch, kde je to relevantné, do programov ETC v oblasti infraštruktúry výskumu a inovácií a kapacít.

Investičná priorita 1(b):

Podpora podnikateľských investícií do inovácií a výskumu, tvorba prepojení a synergií medzi podnikmi a vedeckovýskumnými centrami a vyšším vzdelávaním obzvlášť vo vývoji produktov a služieb, prenosu technológií, sociálnej inovácie a aplikácie verejných služieb, stimulácie dopytu, vytvárania sietí, klastrov a otvorenej inovácie prostredníctvom inteligentnej špecializácie, podpora technologického a aplikovaného výskumu, pilotných projektov a aktivít skorého overovania výrobkov, vyspelých výrobných kapacít a

prvovýroby v kľúčových technológiách a šírenie všestranne využiteľných technológií.

Špecifický cieľ 1.2:

Zlepšenie implementácie politík a programov regionálneho rozvoja, najmä programov zameraných na investície do rastu a pracovných miest v tých prípadoch, kde je to relevantné, do programov ETC, ktoré podporujú zavádzanie inovácií aktérmi regionálnych inovačných reťazcov v oblastiach "inteligentnej špecializácie" a inovačnej príležitosti.

Tematický cieľ 3:

Zvyšovanie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov (SME):

Prioritná os 2:

Konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov

Investičná priorita 3 (d):

Podpora pre rozvíjanie schopnosti SME zapájať sa do rastu regionálnych, národných a medzinárodných trhov a do inovačných procesov

Špecifický cieľ 2.1:

Zlepšenie implementácie politík a programov regionálneho rozvoja, najmä programov zameraných na investície do rastu a pracovných miest v tých prípadoch, kde je to relevantné, do programov ETC, podporovanie malých a stredných podnikov vo všetkých fázach ich životného cyklu s cieľom rozvíjať a dosahovať rast a zapájať sa do inovácií

Tematický cieľ 4:

Podporovanie prechodu na nízko-uhlíkovú ekonomiku vo všetkých sektoroch

Prioritná os 3:

Nízkouhlíková ekonomika

Investičná priorita 4 (e):

Podpora nízkouhlíkových stratégií pre všetky typy území, zvlášť mestských oblastí, vrátane podpory trvalo udržateľnej mestskej mobility a zmiernenie relevantných adaptačných opatrení;

Špecifický cieľ 3.1:

Zlepšenie implementácie politík a programov regionálneho rozvoja, najmä programov zameraných na investície do rastu a pracovných miest v tých prípadoch, kde je to relevantné, do programov ETC s riešením prechodu na nízkouhlíkovú ekonomiku

Tematický cieľ 6:

Ochrana životného prostredia a podporovanie efektívneho využívania zdrojov

Prioritná os 4:

Životné prostredie a efektívne využívanie prírodných zdrojov
Investičná priorita 6 (c): Ochrana, podpora a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva;
Špecifický cieľ 4.1: Zlepšenie implementácie politík a programov regionálneho rozvoja, najmä programov zameraných na investície do rastu a pracovných miest v tých prípadoch, kde je to relevantné, do programov ETC v oblasti ochrany a rozvoja kultúrneho a prírodného dedičstva
Investičná priorita 6 (g): Podpora industriálneho prechodu smerom k hospodárstvu orientovanému na racionálne využívanie zdrojov a podpora zeleného rastu, eko-inovácií a manažmentu environmentálnej výkonnosti v súkromných a verejných sektoroch
Špecifický cieľ 4.2: Zlepšenie implementácie politík a programov regionálneho rozvoja najmä programov zameraných na investície do rastu a pracovných miest v tých prípadoch, kde je to relevantné, do programov ETC zameraných na zvyšovanie efektívnosti využívania zdrojov, zelený rast a eko-inovácie a manažmentu environmentálnej výkonnosti

Jednotlivé ŠC tvoria "koridory" pre očakávané výsledky a typ činností, ktoré majú byť podporované. Plánované intervencie sú zamerané na uľahčenie „neustáleho spoznávania politík a kapitalizáciu regionálnej osvedčenej praxe v oblasti politík“ a na podporovanie „medziregionálnej spolupráce medzi regionálnymi aktérmi, ktorá sa zameriava na spoznávanie politík a transfer osvedčenej praxe. Oba smery sa sústreďujú na zlepšovanie implementácie a monitoring regionálnych programov v oblasti Investícií do rasti a pracovných miest a ETC tam, kde je to relevantné.²

Vyhodnotenie možných vplyvov na životné prostredie

Zhodnotenie možných vplyvov na životné prostredie je rozdelené do dvoch hlavných častí: 1) strategický prístup a 2) očakávané výsledky jednotlivých špecifických cieľov. S výnimkou nulovej alternatívy, t.j. neimplementovanie Programu, nie je definovaná ani hodnotená žiadna iná alternatíva.

Zhodnotenie strategického prístupu sa týka operatívnych cieľov, prioritných osí a špecifických cieľov, vzájomných prepojení prioritných osí, zvažovania „udržateľného rozvoja“ ako horizontálneho princípu a indikátorov a potrieb implementácie, ktoré sú požadované v rámci strategického prístupu.

Zhodnotenie odhaľuje to, že v dôsledku charakteru INTEERREG EUROPE je možné prostredníctvom Programu realizovať len veľmi nepriame vplyvy a prínosy v reťazci dopadov intervencií programu na priame environmentálne vplyvy projektov sú pomerne vzdialené. Vo všeobecnosti však strategický prístup ponúka potenciál pre priaznivé vplyvy. Odkazuje predovšetkým na dve prioritné osi s jasným zameraním na environmentálne otázky (PO 3 - nízkouhlíková ekonomika a PO 4 - životné prostredie a efektívne využívanie zdrojov). Pri riešení tejto témy je zvažovaných niekoľko environmentálnych problémov, ktoré sú priamo alebo nepriamo prepojené s týmito ústrednými otázkami. Vyčlenenie 50 % dostupných finančných prostriedkov (bez finančných prostriedkov na Technickú pomoc) znamená, že na tieto dve PO bola vyčlenená podstatná časť celkového objemu finančných prostriedkov. Prioritná os 1 (Výskum, rozvoj technológií a inovácie (RTD&I)) a 2 (konkurencieschopnosť SME) vykazujú menej zjavný potenciál. Avšak napriek tomu, prepojením ich implementácie s environmentálnymi otázkami by mohlo dôjsť k posilneniu pravdepodobných priamych vplyvov. V programe nie je uvedená žiadna priama orientácia podporovaných opatrení

² INTERREG EUROPE 2014-2020 Operačný program, konečný návrh, str. 11

podľa PO 1 a 2 na ochranu životného prostredia alebo udržateľného rozvoja, ani v ňom nie je vyžadovaná ako explicitný hlavný princíp pri výbere činností.

Vzájomné zvažovanie riešení v RTD&I, podpora SME, nízkouhlíkovej ekonomiky a ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva pomáhajú zvyšovať pozitívne prínosy v rámci ochrany životného prostredia a efektívneho využívania zdrojov. Potenciál pre posilňovanie pozitívnych dopadov na ochranu životného prostredia a efektívne využívanie zdrojov prostredníctvom využívania týchto vzájomných vnútorných vzťahov nie je v Programe využívané systematicky.

Niektoré z definovaných výstupných indikátorov nesú so sebou negatívny potenciál, pretože ich dosahovanie môže viesť k zvýšenej miere cestovania po celej Európe. Formulácia kritických indikátorov by mala byť revidovaná kvôli posilneniu snáh o využívanie režimov výmeny a komunikácie s potenciálne menšími dopadmi na vzduch, klímu a využívanie zdrojov.

„Udržateľný rozvoj“ je v Programe zahrnutý ako horizontálny princíp. Bolo sformulované zvažovanie rôznych prioritných osí v rámci implementácie. V súlade s vymedzeniami Nariadenia o spoločných ustanoveniach (CPR) je i v Programe zahrnutý udržateľný rozvoj ako horizontálny princíp. Toto však vedie k povinnosti zvažovať environmentálne otázky aj v rámci realizácie PO 1 a 2. Toto zvažovanie by však malo byť v súvislosti s PO 1 a 2 vyžadované prísnejšie.

Charakter a manažment tohto celoeurópskeho programu si vyžaduje značný rozsah cestovania regionálnych partnerov, zástupcov členských štátov a manažmentu programu. Emisie skleníkových plynov, znečisťovanie ovzdušia a hluk sú najvýznamnejšími problémami spojenými s cestovaním. Finálnym účelom programu je podporovať medziregionálnu výmenu a zaisťovať rozvoj kapacít v rámci aktivít medziregionálnej spolupráce. Preto nie je možné uvažovať o reálnych alternatívach princípov. Namiesto toho sa odporúča sústrediť sa viac na iné prostriedky komunikácie a typy spolupráce a minimalizovať počet stretnutí, návštev a podujatí s cieľom zmierniť environmentálne dopady.

Zhodnotenie očakávaných výsledkov každého špecifického cieľa vytvára dvojité obrázky.

Dopady na životné prostredie ako aj prínosy očakávaných výsledkov ŠC 1.1, ŠC 1.2 a ŠC 2.1 pre environmentálne ciele EÚ sú veľmi obmedzené. Zámerom týchto výsledkov je zlepšiť rámcové podmienky a procesy výmeny. Obidve tieto oblasti môžu však mať v dlhodobom horizonte environmentálne dopady. V prvom rade však nie je možné uviesť priame alebo dokonca nepriame prepojenia. Pozitívne nepriame dopady je možné očakávať vtedy, ak budú podporované opatrenia prepojené s potrebami problematiky ochrany životného prostredia. Na tieto pozitívne dopady však nie je možné nahliadať ako na zaručené.

Situácia týkajúca sa ŠC 3.1, ŠC 4.1 a ŠC 4.2 je odlišná. V prípade všetkých očakávaných výsledkov týchto ŠC je možné konštatovať pozitívne nepriame vplyvy. Hoci aj v prípade týchto špecifických cieľov sa väčšina aktivít, ktoré majú byť podporované vzťahuje na zlepšenie programovania a výmenu skúseností a postupov, úspešná realizácia navrhovaných výsledkov môže v konečnom dôsledku generovať pozitívne vplyvy na problematiku životného prostredia súvisiacu s jednotlivými oblasťami záujmu (nízkouhlíková ekonomika, ochrana a rozvíjanie prírodného a kultúrneho dedičstva, ako aj efektívne využívanie zdrojov, zelený rast a eko-inovácie a environmentálny manažment).

Čo sa týka očakávaného výsledku 2 ŠC 3.1, je potrebné venovať pozornosť tej skutočnosti, že výroba energie z určitých obnoviteľných zdrojov môže mať negatívne dopady na iné environmentálne problémy. V posledných rokoch môžeme konštatovať, že v rastúcej miere dochádza ku konfliktom medzi cieľmi ochrany ovzdušia a ochrany prírodného majetku a cieľmi biodiverzity. Podporovanie výroby energie z obnoviteľných zdrojov musí brať do úvahy tieto konflikty a nájsť prijateľnú rovnováhu medzi záujmami, ktoré sú v protiklade. Hoci dopady Programu sú vo veľkej miere nepriame a problémy sa vyskytnú v skutočnosti až v pomerne vzdialenej budúcnosti v reťazci dopadov, zdá sa, že je nevyhnutné zaradiť tieto možné vplyvy do agendy už v prvej fáze reťazca dopadov.

V dôsledku veľkého rozsahu potenciálnych (nepriamych) prínosov pre environmentálne ciele EÚ a potenciálnych vplyvov na environmentálne otázky je nepriamy kumulatívny dopad Programu dôležitý. Úspešná implementácia Programu zavádza mechanizmy a buduje kapacity s pozitívnymi vplyvmi na účinnejšiu realizáciu ochrany životného prostredia v budúcnosti prostredníctvom zlepšených regionálnych politík a programov.

Presadzovaním nízkouhlíkovej ekonomiky a efektívnosti ochrany životného prostredia a využívania zdrojov rieši Program dve oblasti, ktoré môžu vygenerovať veľký počet potenciálnych nepriamych synergických vplyvov. Znižovanie emisií skleníkových plynov a znižovanie spotreby prírodných zdrojov v rámci výroby energie a podporovanie (priemyselnej) produkcie prispieva aj k ochrane ďalších prvkov životného prostredia ako sú vzduch, voda, pôda, biodiverzita a krajina. Menej znečistené ovzdušie, najmä v mestských oblastiach, lepšia kvalita vody a krajiny majú pozitívny vplyv na ľudské zdravie a kvalitu života.

Ak berieme do úvahy potenciálne vplyvy Programu ako celku na životné prostredie a jeho prínos pre environmentálne ciele EÚ a celkovú environmentálnu politiku EÚ, rozlišujeme dve časti Programu: PO 1 a 2 vykazujú nízke, veľmi nepriame vplyvy a prínosy, PO 3 a 4 môžu tiež priniesť nepriame vplyvy a prínosy, avšak v dôsledku ich explicitného zamerania na environmentálne problémy môžu byť tieto efektívnejšie. Riziko negatívnych vplyvov a dopadov je veľmi limitované. Do úvahy je potrebné brať len potenciálne negatívne dopady spojené s podporovaním špecifických obnoviteľných zdrojov energie, t.j. v prípade podporovania veterných elektrární, vodných elektrární alebo elektrární využívajúcich biomasu.

Charakter a typ plánovaných intervencií sú však ešte dôležitejšie pre účinnosť a prínos Programu ako celku než jednotlivých PO. Zlepšenie rámcových podmienok a mechanizmov kvôli efektívnejšej implementácii regionálnych programov, spoznávanie politík a výmena medziregionálnych skúseností zvyšuje rozsah (pozitívnych) dopadov. Vedomosti a kapacity vo všeobecnosti otvárajú príležitosti pre účinné zvažovanie a integráciu environmentálnych otázok do programovania a implementácie regionálnych programov.

Odporúčania

Väčšina odporúčaní týkajúcich sa zvyšovania potenciálu pozitívnych vplyvov sa zameriava na implementačné štruktúry Programu. Striktnejšie zvažovanie horizontálneho princípu „udržateľného rozvoja“ a vzájomné prepájanie Prioritných osí by mohli podporiť vytváranie pozitívnych vplyvov Prioritných osí, ktoré sa zaoberajú RTD&I a konkurencieschopnosťou SME. V oboch prípadoch môže zreteľná orientácia na eko-inovácie, zelené obstarávanie a ekonomiku s cyklickým tokom zvýšiť ich prínosy pre environmentálne ciele EÚ a environmentálnu politiku EÚ.

Monitoring

Vysoká úroveň nepriameho charakteru potenciálnych environmentálnych vplyvov Programu INTERREG EUROPE neumožňuje identifikáciu opatrení zameraných na monitorovanie možných dopadov na životné prostredie prostredníctvom projektov financovaných z tohto Programu. Preto sa musí monitoring zameriavať na to, aby INTERREG EUROPE nepodporoval žiadne nepriaznivé dopady na environmentálnu politiku a ciele EÚ a to dokonca aj v tých prípadoch, kedy k priamym dopadom dôjde až dlhodobom časovom horizonte. Navrhujeme zabezpečiť zváženie jasných environmentálnych kritérií v manuáloch týkajúcich sa aplikácie projektov v rámci Programu. Okrem toho, aplikácie projektov a správy musia pokrývať očakávané a reálne iniciované environmentálne vplyvy aj vtedy, keď pôjde o nepriame vplyvy. Pravidelné hodnotenie očakávaných a iniciovaných vplyvov v dôsledku projektov podporovaných INTERREG EUROPE sa musí realizovať kvôli prevencii inkompatibility orientácie implementácie Programu s environmentálnymi cieľmi a celkovou environmentálnou politikou EÚ.